
Naționalism și etnicitate la Bistrița în perioada interbelică

Adrian ONOFREIU

Cuvinte cheie: Bistrița, perioada interbelică, demografie, administrație locală.

Schlüsselwörter: Bistritz, zwischen den Weltkriegen, Demographie, lokale Regierung.

Problema accederii în funcții de conducere la nivelul administrației locale în perioada interbelică a cunoscut o manifestare cu puternice tușuri locale în orașul Bistrița.

Aici, unde până la unirea din 1918, elementul german – asumat sub denumirea generică de sași – s-a manifestat exclusivist în administrația orașului, iar celorlalte etnii nu le-a fost îngăduit decât să „contemple”, ca actori, luarea deciziilor. Cu deosebire le-a fost aplicată această practică românilor, care au sintetizat-o în postulatul mișcării naționale din a doua jumătate a secolului al XIX-lea în cerința din formula „de nobis, sine nobis”.

O primă breșă s-a produs odată cu *Außergleich*-ul din 1867. Urmarea a fost aceea că administrația modernă, introdusă în 1870 și materializată la nivel organizatoric prin legea XXXIII/1876, a favorizat accederea în funcții de conducere și a maghiarilor, cu preponderență la nivelul structurilor centrale și exterioare ale nou înființatului „comitat împreunat Bistrița-Năsăud”¹.

Falia astfel conturată a fost amplificată de situația realităților demografice. Evoluția în acest domeniu ne arată că în perioada 1880-1914, populația orașului Bistrița a crescut, de la 8.000 de locuitori, în anul 1880, din care 4.800 sași, 58%, la 12.300 locuitori, în anul 1914; dintre aceștia, sașii reprezentau un procent de abia 36,6%, în timp de numărul românilor a crescut de la 26%, la 28%, al maghiarilor, de la 6,7% la 17,8%, al evreilor, de la 4,8% la 14,45%².

Politica persuasivă față de etniile nemaghiare³ a guvernului budapestan a determinat reacții de autoapărare din partea acestora. Cu deosebire, ea s-a cantonat în sfera mișcării de eliberare națională, în cazul românilor, sau a celei de rezistență tacită, în cazul sașilor ardeleni.

-
- 1 „În anii '80 (sec. XIX – n.n.) limba oficială (de protocol și în instituții) era germană; la fel, primarul și ceilalți funcționari erau germani”, consemnează Gustav Zikeli în memoriile sale. „Deoarece existau foarte puțini elevi maghiari, s-a căutat, cu toate mijloacele permise sau nepermise, copii cu părinți nemaghiari, pentru a intra în școală. *Politica de maghiarizare a început încă de pe atunci* (s.n.)”; Serviciul județean Bistrița-Năsăud al Arhivelor Naționale, fond *Gustav Zikeli*, d. 5, p. 18; în continuare, A.N.B-N., fond/colecție...d...La nivelul comitatului însă, această situație s-a schimbat radical o dată cu încheierea pactului dualist. „Dar în afară de oraș, conducerea administrativă nu mai era a sașilor. *Puterea politică trecuse de partea națiunii dominante, a celei maghiare* (s.n.). Fișpanul (comitele) era ungar, toți funcționarii superiori județeni (comitatensi – n.n.), pretorii, judecătorii, procurorii, notarii publici, administratorii financiari, percepatorii, funcționarii poștei și a căilor ferate, *aproape toți, unguri* (s.n.); apud. *Victor Moldovan. Memoriile unui politician din perioada interbelică*, editori, Mircea Gelu Buta, Adrian Onofreiu, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2013, 2013, p. 57.
 - 2 A.N.B-N., fond *Gustav Zikeli*, d. 5, p. 40. Situația era ușor diferită în datele oficiale ale recensământurilor. La cel din 1880, înregistrarea consemna pentru orașul Bistrița: total, 8.083, din care, români, 2.064, maghiari, 561, germani, 4.954, slovaci, 30, ruteni, 5, croați/sârbi, 2, alte naționalități, 204; apud. *Recensământul din 1880. Transilvania*, coord. Traian Rotaru, Ed. Staff, 1997, pp. 82-83. Înregistrarea din 1910 consemna un număr total de 13.236 locuitori, din care: 4.470, români; 2.824, maghiari; 5.835, germani; 13, slovaci; 2, ruteni; 5, croați; alții, 82; apud. *Recensământul din 1910. Transilvania*, coordonator, Traian Rotaru, Ed. Staff, 1999, pp. 156-157.
 - 3 Vezi pentru comitatul Bistrița-Năsăud, Iosif Uilăcan, *Granița culturală*, Ed. Nova Didactica, Bistrița, 2008; Ilovan Vasile, *Românii din nord-vestul Transilvaniei și Marea Unire*,

Adrian ONOFREIU, Direcția Județeană Bistrița Năsăud a Arhivelor Naționale, e-mail: adrianonofreiu@yahoo.com